

הגאון המופלא

הרב ר. וילמן

עולם התורה התעטף השבוע ביגון קודר על סילוקו של אחד המיוחדים שבדור. הוא משך את שומעי לקחו בציציות ראשם ומשכם למעלה, אל על, למחוזות גבוהים יותר, מרוממים יותר, רוחניים מאוד. הוא שילב בין גאונות אדירה ונדירה בלמדנות, לעומק של הגות ומוסר ושירת חייו נבעה מהיכל הנשמות שם אין לכל אחד דריסת רגל. הוא חי בעולם הגשמי, מוצב יציב ארצה, וראשו הגיע השמימה. באורחות חייו הוא הותיר חותם וצוואה בדמות פעליו הברוכים שפעל כל ימיו, ולשם כך פסענו על קצות הבהונות בתחנות חייו הארוכות, וביקשנו מגדולי תורה - ראשי הישיבות שליט"א שליווהו בכל תחנות חייו, שיתארו קווים זעירים לדמותו המרוממת של הגאון המופלא רבי משה שפירא זצוק"ל

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר
צִוָּה אֶתְכֶם
מֹשֶׁה עֶבֶד ד'

בפסגות הרוח ש

הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז':

"אצל רבי משה ראינו מהו זיו החכמה, היתה זו חכמה עם אור הגנוז"

שיחה מיוחדת שזכינו לקיים עם הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א, הוא שח לנו כי היכרותו עם רבי משה זצוק"ל ומשפחתו החלה מגיל קט ממש. "היינו בבית אחד ממש, עוד בהיותנו בתל אביב ולאחר מכן בבני ברק ובכל מקום, היינו ממש בבית אחד, ואני אהבתי לשוחח תמיד עם רבי משה זצוק"ל כי הוא היה עילוי וגאון כבר מקטנות, ויכולנו לדבר על כל דבר והוא הבין

והחכים עד מאד.

אני חושב שראוי להגדיר לדמותו הגדרה מיוחדת שרצינו לומר בהספדו ולא עלה בידינו, אודות דברי הגמרא בסוטה האומרת שמשמת רבי יוחנן בן זכאי בטלה זיו החכמה, וביאר רש"י לא ידעתי מה זה. ואני אומר לכם, אצל רבי משה ראינו מהו זיו החכמה, כי לא היתה זו סתם חכמה, היתה זו החכמה עם אור הגנוז המובא במשנה שזוכים בזכותה למדרגת ריב"ז, ולכן

{ 8 מוסף שבת קודש }

עם הגאון הגדול רבי דב פוברסקי שליט"א.
בתחנת התמונה:
הגאון הגדול רבי משה שפירא שליט"א.
בתמונה למעלה:
ברוך וישיבת פוניבז'

ל הגאון המופלא

לחטוא? הרי הקב"ה עמד לנגד עיניו כל ימיו, אז פלא שנדבק בתורתו וביראתו כל כך?!"

מחייבן קיבל את חכמתו הגדולה?

"האמת שהוא היה מבקש עצום, וכבר מבית אבא ואמא שלו ינק זאת. אביו היה תלמיד חכם גדול, ומלבד שכיחן כמשיגה בישיבת 'נחלת דוד', אף לימד בנות סמינרים שנים רבות בת"א, והרבנית ברמן ע"ה למדה אף היא אצלו, ופעם כשהגיעה למרן החזו"א ושאלה "מה מלמדים בסמינר" ואמרה את כל מה שאביו של רבי משה לימדה, התפעל מרן החזו"א והביע הסכמתו לכך.

אמו ע"ה היתה מסורה לכל חסד וכבוד הוולת. לא אשכח כיצד היתה מבשלת דגים ואופה עוגות מידי שבוע והיתה מכתתת רגליה לירושלים ולחיפה במקום שדרו ילדיה, והכל באהבתה הרבה לסייע להם שיגדלו ויצמחו בתורה. להורים כאלו, לא פלא שצומחים ילדים שכאלו.

כל ימיו הוא היה 'מבקש' ותמיד חיפש עוד ועוד, לכן היה מקורב לבית מרן החזו"א צוק"ל ולבית מרן הרב מבריסק צוק"ל. חיפוש האמת והרבות כבוד שמים שעמד לנגדו כל הימים הביא אותו לגדלות בלתי מצויה כפי שראינו בו, ולכן זכה להרביץ תורה לאלפים רבים".

משמת ריב"ז בטל זיו החכמה, האור הגנוז".

מה היתה הדרך שהצליח בה לגדול בכל מובני התורה והעלייה?

"נאמר בחז"ל ישראל ואורייתא וקודשא ב"ה חד הוא, וכי מובן לכם ביאור הדבר?!"

ישנו משל ידוע במדרש, שהתורה משולה לבת מלך שהכל רצו לישא אותה, והיא עמדה מאחורי וילון, וכשלא ראוה הלכו רבים מהמקום, ורק אחד היה שעמד וכל העת חיכה שהוילון יוסט ויוכל להביט ולו במעט, וכשראתה זאת אמרה לו: אתה כה אוהב את התורה, לך אגלה כל סודותיה.

זו היתה גדולתו של רבי משה, מלבד כוחותיו וכשרונותיו שהיו לשם דבר עוד מקטנות, הוא היה אוהב תורה באמת, וחיפש וביקש עוד ועוד תורה כל העת, ואהבתו היתה בלי גבול. גם כשהתחיל להתעסק בחכמת הקבלה, לא ויתר עד שישלוט בה ללא מיצרים. וכששאלתיו פעם על איזה מאמר בוודר, אמר לי מיד ביאורו כמין מימרא. זוהי גדלות של מבקש אמיתי שאוהב תורה, ואם כה דבוק בתורה כמו גישואין שנאמר עליהם "והיו לבשר אחד", לא פלא שמי שדבוק בתורה הוא דבוק בקודשא ב"ה, וממילא מגיעים לגדלות שכזו בכל המובנים. ואני שואל אתכם, אדם שדבוק בקודשא ב"ה, וכי הוא יכול

עם רשב"ח מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א
בניסוס אברכים של "נפש יהודי"

הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א ראש ישיבת 'תושיה' תפרח: גדלות ורוממות בלתי מצויה

בשעת החימום לסילוקו פנינו לראש ישיבת תפרח הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א לשמוע מעט מהיכרותו רבת השנים עוד מימי שבתם בהיכל הישיבה, וכדרכו אינו מאלו המורגלים בכגון זה, אבל מעט מן הרברים שנאמרו לחיזוק הרבים הצלחנו לשמוע, והם מובאים על אחריות הכותב בלבד.

"רבי משה זצוק"ל היה גדול בכל השטחים" – אומר הגר"א פילץ – "בשטח הלומדע"ס, ובידיעת התורה ובעמל התורה ללא גבול, והיה גדול בעניינים של נסתרות עם הדרכה של המהר"ל, ובעיקר שהיה ירא שמיים גדול, ובגדלות שכזאת עם כל הבן אדם לחבריו שהיה שלם בכך, עם היותו ירא שמיים מיוחד בדקדוק ההלכה עד קצה הכוחות, זוהי גדלות ורוממות בלתי מצויה".

מהיכן החלה ההיכרות עמו?

"הוא היה הרב"ה שלי בישיבת חברון, [מה שקרוי בימינו 'אילץ'], שהוא לימדני והחריד בי את היסודות בדרך הישיבה עם היכנסו ללמוד בהיכל ישיבת חברון, וכבר אז חשנו בגדלותו המיוחדת, והיתה לו כבר מאז רוממות מיוחדת שלא מצויה בדורותינו, והיתה זו רוממות בכל השטחים, ולמרות גדלותו העצומה, ה'הצנע לכת' שלו היה כה מיוחד, כי הוא ברח מכל דבר חיצוני, והפנימיות שלו היתה מיוחדת ממש".

כששאלנו מהיכן שאב את עיקר יסודות משנתו, משיב לנו הגר"א ברורות – "רבו המובהק היה המשגיח בפוניבז' מרן הגרא"א דסלר זצוק"ל, שהיה קרוב משפחתו, ולמד עמו רבות, והנחיל לו בהיותו כלי קיבול שביקש ללמוד ולדעת בלי גבול, והוא ככל הנראה ראה בו דמות ייחודית שיוכל להעביר הנחלת הדעת אף לדור הבא, ואכן כך אירע. גם בישיבה היה לו קשר מיוחד עם ראשי הישיבה ומאוחר יותר עם הגאונים הגדולים רבי זיסל ברוידא ורבי אברהם פרישטיין זצוק"ל".

"בתחילת הרבצת התורה, הוא הגיע ללמד בישיבת תפרח, כשידידי הגר"פ שליט"א בחר בו להרביץ תורה במיעוט בחורים, במקום שהיו כולם מבקשי אמת, אלו שחיפשו את הסוד שבתורה באו לשמוע את תורתו, והוא עזב את ירושלים

הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון כנסת ישראל: הוא היה למעלה מכל גבוה

"אין ספק שדמותו של רבי משה זצוק"ל תחסר לנו לכולנו עד מאד, שכן הוא היה למעלה מכל גבוה, במושגים שלא הכרנו כלל" – שח הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א – "ללא ספק עולם התורה איבד את אבן יקרתה שהיתה נדירה בשלימותה הבלתי מצויה".

מה היה כוחו הגדול שהנחיל לרבים כל ימיו?

"הוא מלמד את כולנו מושגים שהוא הגיע אליהם בימי חייו שהם בלתי ניתנים לתיאור, וניתן להעיד עליו כי קיים בכל מאורו את מאמר המקרא בתהלים "שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי", הוא כל ימיו סלר וברח מעולם החיצון שכולל שקר וכבוד מדומה, ורק משום שזנח את הבלי העולם כל ימיו, הוא הצליח לרכוש מושגי אהבת התורה כה מיוחדים ועילאיים, שראו בו שקיעות עצומה ביגיעת התורה ורכישת תורה רחבה בכל מקצועותיה. תורה מפוארה זו מתבטאת הן בנגלה שהיו במושגים גבוהים במיוחד כששלט במרחבי התלמוד כולו, והכיר כל עומק המחשבה מתורת המהר"ל ועוד, והן בכח פנימיות התורה שהוא היה אחד ומיוחד שבדור, ואין ספק שזו אבירה עצומה לדורינו שאיבד ערך המושגים כפי שנחרטו בקרבו כל ימיו".

"גם בלומדו בישיבת חברון, הוא נודע כאחד שהיה משכמו ומעלה, בכשרונותיו הברוכים ובהבנה ותפיסה נדירה שהובעה בחדות ובהירות ועומק בלתי מצויים. בימי שבתו בהיכל הישיבה אף נקשר עם ראשי הישיבה והיה קרוב עם מרן הגר"י סרנא זצוק"ל ומרן המשגיח הגר"מ חרש זצוק"ל, ורכש מהם הרבה תורה ומחשבה, אותה הנחיל כל ימיו לאלפי שומעי לקחו".

מהיכן ינק את עוצם תורתו אותה הנחיל לאלפים כל שנותיו?

"הוא אמר לי כמה פעמים בימי חייו, שאת יסודות משנתו ותורתו הוא קיבל ממורו ורבו מרן המשגיח בפוניבז' הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל, שקירבו מאד והיה מוסר לו את עיקרי משנתו, ממנה למד את אסכולת המחשבה בעומקה ושלימותה המיוחדת, כשהוא בחדות לשונו ובהירותו המופלגת הצליח להנחיל זאת לאלפים כל ימיו. עם זאת בהיותו בקשר מיוחד עם הגר"י הוטנר זצוק"ל, לבטח היה מושפע אף מאורו הגדול".

מה ניתן לחזק את הרבים שחשים את החלל הנורא בסילוקו?

"ללא ספק ישנו ציבור גדול ומוערך מאד, שחשו בימיהם שהוא היה רבם הנערץ, ובמיוחד אלו שהיו סביבו, במקורם היו אלו שחיפשו את האמת בכל מאורם, וכשראו בפנימיותו המיוחדת את האמת הנדירה שהיתה נר לרגליו כל הימים, הם נישבו בקסמה של תורה ועומק מחשבתה, ורכשו ממנו רבות תורה ודעת בעומק מאמריו ושיחותיו שהיוו תל תלפיות לאלפים".

"ללא ספק, איבדנו וירדנו לאחר סילוקו לעולם נמוך יותר של מושגים, כי הוא היה במושגים גבוהים ממש, הוא סלר משקר וברח מכבוד המדומה, ואהבת תורה שלו היתה נוראה ולא היה לו דבר מלבד התורה ללא גבול".

עם הגאון רבי משה לב שליט"א – מבונם בסעודה פנימית אחרי תפילה
בציון אדוננו הגר"א זי"ע

הגאון רבי נתן זוכבסקי שליט"א מראשי ישיבות גאון יעקב וחכמה ודעת: מהיחידים שהצליחו לחולל מהפכה אמיתית

כשאנו משוחחים עם ריעו הגאון רבי נתן זוכבסקי שליט"א, הוא אומר לנו גלויות – "כבר בהיותו בישיבה ניתן היה להבחין בגדלותו המיוחדת, ובישיבת חברון הוא התבלט עד מהרה כאחד מהאריות שבה, ומלבד יגיעתו העצומה יומם וליל בעומק הסוגיות, הוא אף נודע ברוממותו המיוחדת בכל התנהלותו, כירא שמיים מרבים וכאחד שכל מגמתו היא לעשות רצון קונו בשלימות".

מה היה מיוחד בהיותו בחור בישיבה?

"הוא נודע בסערותו התלמודית להפיח מעמקי תורתו הבהירה, וכבר בגיל צעיר נאמרה תורתו באותה בהירות ושלימות כפי שהורגלו תלמידיו הרבים בשיעוריו ודרשותיו כל ימיו. במיוחד בלט בכך שהיה בו לכל העולם החיצון, והיה נכנס בכל דבר לרבדים העמוקים והאמיתיים שבה, וכך בכל סוגיא שבה עסק, היה חודר עד לשד נשמתה ומוציא תחתיו בהירות מושלמת שאין לה אח ורע".

"אנחנו התפעלנו לראותו בגיל כה צעיר שוחח בכל מכמני התורה, כשהכל נוקף לשקיעתו המיוחדת בד' אמות של תורה ומחשבה ודעת, והיה מבקש אמיתי שלא ויתר דבר בכל ימיו והתייגע והיה טרוד לדעת סודה".

מהו היכרון המיוחד שנותר בכם מהיכרותכם רבת השנים?
"לפני תקופה קצרה במלאת השלושים לסילוקו של ידידינו הגרמ"מ חרש זצוק"ל, הוא הגיע להספיד בהיכל כולל חזו"א, וגם אני הספדתי שם, והיתה זו עבורינו הפרידה, כי היתה זו

עם כל מעמדו הרם שהיה לו באותם ימים, וירד לתפרח – לעיירה קטנה בנגב, ומה חיפש בה, חיפש רק דבר אחד, שבה הוא יוכל להישאר פנימי מבלי שיהיו לו מפריעים לפנימיות התורה".

מהיכן זכה לבזו גדלות?

"מכח העמל העצום שלו. על המקרא בשיר השירים "הביאני המלך חדריו", אמרו חז"ל שמי זוכה לקבל חדר פנימיות, רק מי שמקיים המקרא "נגילה ונשמחה בך", הוא חי כל ימיו את קירבת הבורא, וחש כאילו עומד הוא לפני המלך בכל הליכותיו, ומשום כך הוא סלד מכל סממן של חיצוניות, ובכל מקום שהיה שביב של חיצוניות אמר מיד ש"זה לא בשבילי", כי היה כולו פנימיות".

"כשדיברו עם מרן החזו"א זצוק"ל ואמרו לו כי הוא בורח מן הכבוד, הוא העיד על עצמו בפשטות, שהכבוד אינו נמצא כלל בחלונו, והיתה זו מציאות ממש, כי מי שטרוד באמת לדעת סודה, וזה כל ייעודו, הוא זוכה לחדרים הפנימיים של עומק התורה והדעת, ושם אין מקום לחיצוניות, וכבוד כולו הוא עניין של חיצוניות".

"מה שראינו בדמות דיוקנו של רבי משה זצוק"ל, שנכון שאדם צריך לרצות כבוד, אבל שידע מהו הכבוד, לא רק לברוח מן הכבוד, אלא להכיר מהו הכבוד האמיתי, כבוד שמיים וכבודו יתברך, וזה היה הוא בכל הליכותיו, ואז זוכים לחדרים הפנימיים בכל חדרי התורה".

"מלבד זאת היראת שמיים והתפילה שלו, לא היתה סתם תפילה שכאה מאמונה שכל יהודי מאמין, אלא ראו אצלו בחוש מהו "יידעת כי ד' אלוך וכו' ישמח לב יודעי ד'", ראו בתפילותיו שהוא מוריד דמעות כמי שדבוק בבורא, וזוהי הסיבה שהיה כה מיוחד בבין אדם למקום ובין אדם לחבירו".

הוא הצליח להקרין זאת אף לרבים...

"יש הרבה שמוכרים ככאלו שזכו בצורה חיצונית לדבר ברהיטות בצורה מיוחדת, אבל מי שזכה להכיר את פנימיותו של רבי משה זצוק"ל, ראה מהו 'הצנע לכת', שעם אותה רוממות ופנימיות של אהבת תורה, הוא אהב חסד, זו היתה מהותו בכל הבנת התורה, וכך ברוממותו המיוחדת הצליח באהבת חברים ובידידות גדולה להקרין ממנו ואליו מכל אחד ואחד".

"החדרים שהיו בתוככי ליבו של רבי משה זצוק"ל היו חדר בתוך חדר, וגם העסק שלו בתורת הנסתר באה מכח אותה פנימיות שאדם טרוד בתורה שבע"פ, והוא חי עם נסתר, וזכה להבין כדבעי גם את הנסתר, כי הפנימיות שלו דרשה לדעת סודה, כמש"כ רש"י בשבת שהכינוי של ת"ח הוא טרוד לדעת סודה, ואותו כח שנתן לו הסודה של תורת הנגלה, בכל העניינים, לא רק בידע החיצוני, אלא אף בידע הפנימי בכל סוגיא וסוגיא. ורק מי שזכה לחדרים הפנימיים בתורת הנגלה, הקב"ה עוזר לו להגיע לחדרים הפנימיים של תורת הנסתר. ואמר לי הגר"ש פינקוס זצ"ל כמדומני בשם רבו הגר"א וינטרויב זצ"ל שבאנשי הקבלה בדורינו, רבי משה זצוק"ל תופס את המקום הראשון ממש, וזה רק משום שזכה לעסוק בנסתרות של הנגלה כל ימיו בלי הפוגה, ולכך זכה אף לתורת הנסתר, וזהו מסר לכל אחד מאיתנו ליטול משהו מהפנימיות והאמת שהנחיל לדורות הבאים אחריו במהותו ורוממותו".

הגאון רבי יעקב לייזאוויץ שליט"א ראש ישיבת גבעת שאול

**"אדם בעל ראש גאוני עלול לחשוב
שאינו צריך להתמדה, אך
האמת שלו חייבה להיפך"**

בשיחה עם הגאון רבי יעקב לייזאוויץ שליט"א ראש ישיבת גבעת שאול, אנו נחשפים לראשונה בעוד מפעל תורה עצום שרבי משה היה ממקימיו ממש.

"ניתן לומר בבירור שרבי משה זצוק"ל שהייתי כה מסור אליו, הוא אשר הקים את ישיבת 'שערי בינה'. באחד הימים פנה אלי וביקש שאקים ישיבה באומרו כי סבור הוא שאוכל להביא הבנה לבני הישיבה. הוא היה זה שאף הציע את השם של הישיבה, ואמר לי לקרוא לישיבה או 'שערי בינה' או 'בין שמועה' – וקבענו לקרוא לישיבה 'שערי בינה'. כמו בכל הליכותיו כשלקח דבר מה לידיו, הוא עשה זאת עד הסוף, וכך היה גם עם הקמת הישיבה. הוא ביקשני לארגן קבוצה של בחורים שיבואו לביתי, והוא יבוא לביתי וישכנע את כולם להגיע לישיבה, וכך הווה. ואם אתם שואלים מדוע הוא עשה כה רבות על אף שלא היה לו דבר אישי עם זה, זאת משום שהיה איש שהאמת הוליכה אותו בכל השטחים, בלימוד, בחסד ובדעת.

בכל דבר שהיה בישיבה נועצנו בו, וכשעברנו לאשרוד, הוא

בעת מסירת שיעור

הפגישה האחרונה שלנו. אבל התפעלתי כל כך, כיצד למרות שלא היה בקו הבריאות כל כך, במשך שעה ארוכה הוא נשא דברי מספר במלוא עוצמתו, והיה כדרכו בקודש מלא בתוכן ועוצמה והיקף בלתי נדלה, שכולם ישבו והתפעלו נוכח עוצם אמריו הבהירים.

"דמותו תחסר לכולנו, כי היה באמת מהיחידים שהצליחו לחולל מהפכה אמיתית, גם במהפכת הקירוב לבעלי התשובה, וגם בהחדרת התורה והדעת לאלפי בני ישראל בכל מקומותיהם".

הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין שליט"א ראש ישיבת קרית מלך:

**היה רגיל תמיד לדעת סודה,
וזה היה כל חפצו**

כשאנו משוחחים ומבקשים לשמוע מהגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין שליט"א אודות ריעו הגדול במשך עשרות בשנים, לא קל הדבר להתבטא אודותיו בלשון עבר. הוא שח באוזני מקורביו שבאו לשמוע אודותיו, כי "ידיעת התורה והבקיאות שלו שלא היה דבר שלא שלט בו, והגאונות המיוחדת שהיתה לו בכך שידע לחדש לאמיתיה של תורה בהבנה מיוחדת, זהו דבר שאינו בנמצא ממש".

כשביקשנו לברר מהיכן החלה היכרותם הרבה, אנו מתוודעים כי מלבד היכרותם בישיבת חברון, הוא עוד הכירו בהיותו בתל אביב, כל אימת שהיה מגיע לבית חותנו היה פוגש ברבי משה זצוק"ל והיו מפליגים בדברי תורה ודעת ומחשבה.

מלבד זאת, בהיותו אברך צעיר, ביקשו כמה חברים שביקשו להתעלות, להקים ועד מיוחד ללמוד ספר 'נפש החיים' בעיון, ואך טבעי היה שרבי משה זצוק"ל הוא זה שימסור את הוועד, ואכן מאז התקיים הוועד מידי שבוע במעונו של הגרש"י שליט"א בירושלים, ושם מסר רבי משה זצוק"ל ועד קבוע ב'נפש החיים' שהיה אוצר מלא בכל מדרגות העלייה.

מהיכן זכה לכוהן ושליוטתו המקפת כל כך?

"ללא ספק שהוא זכה לכך מעמל התורה ללא הפוגה, ומכח הביקוש המיוחד שניחן בו ועמל עליו כל ימיו, הוא היה שקוע בכל רמ"ח אבריו בלימוד התורה לעומקה, ובהנחלתה לרבים, וזו הסיבה שלא היו אצלו חילוקי מקום או זמן, בכל עת היה לומד יומם ולילה ללא גבול".

אם חפצים בדוגמא לכך, באחד ממסעותיו

הרבים לחו"ל זכיתי לשהות לצידו, מטבע

הדברים אדם שנוסע במטוס בנסיעה ארוכה,

לומד הוא בזמן הטיסה דבר קל יותר כלימוד חומש

או דף היומי וכדומה, והוא בזמן הטיסה התעמק בחידושי ר"ח הלוי בהל' טומאת המת, עם אותו 'ברע"ן' ושקיעות כפי שיושב בביתו, כי כך היה רגיל תמיד לדעת סודה, וזה היה כל חפצו, ולכן תנאי המקום או הזמן לא ישנו מייעודו הקבוע".

כמו כן כשכיהן הגרש"י שליט"א כמגיד שיעור בישיבת נחלת דוד, שם כיהן אז אביו של רבי משה זצוק"ל – רבי יצחק מאיר זצ"ל כמשגיח, כשרק הביט וראה את בנו והבחין בייחודיותו, כך החלה ההיכרות וראה שיש בו משהו ייחודי.

הוא זכה לכוחו ושליטתו
המקפת מעמל התורה
ללא הפוגה, ומכח
הביקוש המיוחד שניחן
בו ועמל עליו כל ימיו,
הוא היה שקוע בכל
רמ"ח אבריו בלימוד
התורה לעומקה,
ובהנחלתה לרבים, וזו
הסיבה שלא היו אצלו
חילוקי מקום או זמן,
בכל עת היה לומד יומם
ולילה ללא גבול."

הגאון רבי ירוחם פישל שוטטל שליט"א ראש ישיבת עטרת תורה:

**ישיבות רבות כולל הגדולות ביותר "רדפו"
אחריו על מנת שירביץ תורה בהיכלן**

כשמנסים אנו לתור אחרי שנות הרבצת התורה בארה"ב, פנינו להגרי"פ שוטטל שליט"א ראש ישיבת עטרת תורה, שרבי משה זצוק"ל כיהן עם אביו הגאון רבי שמחה שוטטל זצוק"ל בראשות ישיבת 'בית בנימין' בקונטיקט בארה"ב במשך כשנתיים, לברר במה היה מיוחד בהרבצת התורה בארה"ב. "כשרבי משה זצוק"ל הגיע לארה"ב, היה זה מחמת שהוצרך להגיע לצורך ריפוייה של בתו ע"ה, שחלתה באותם ימים והוא מסר נפשו למענה, ואז נאלץ לעבור לגור כאן בארה"ב. באותם שנים היו ישיבות רבות כולל הגדולות ביותר ש'רדפו' אחריו על מנת שירביץ תורה בהיכלן, בהיכרותם את גדלותו הרבה בכל מקצועות התורה והיראה, וידעו כמה כוחו במסירת שיעורים והענקת תורתו העניפה לרבים, וזאת משום שליטתו המקפת בתורה וחכמתה, לצד ידע נרחב בחכמת הנפש, ולבחורים מבני חו"ל הדבר נצרך אף יותר. מאז הגיעו לישיבה הוא הרים קרנה של תורה, והבחורים נקשרו בו כה עמוקות, עד שהגיעו רבים מכל רחבי ארה"ב ליהנות מזיו אמריו ושיעוריו הבהירים. וכל זמן שהותו כאן, הוא היה כר נרחב שרבים רבים נהו לאורו כל הימים".

הגאון רבי מנחם יעקובזון שליט"א ראש ישיבת מאור יצחק חמד:

**'הביטוי' מרא דכולא תלמודא'
הוא מדויק על רבי משה זצוק"ל
כמו הביטוי 'מרא דרזין'**

הגאון רבי מנחם יעקובזון שליט"א שרבי משה זצוק"ל מסר שיעור קבוע במעונו מספר למוסף שב"ק: "הביטוי 'מרא דכולא תלמודא' הוא מדויק על רבי משה זצוק"ל כמו הביטוי

בא במוצאי שבת לדבר בהיכל הישיבה, וליווה את הישיבה בכל אורחותיה".

במה הוא זכה שרבים רואים בו מורה דרכם?

"יש לי בן יקר ששאלני לשמע פטירתו, באיזה צד לקרוע את הקריעה. שאלתי - מדוע הוא החליט לקרוע עליו קריעה, וענה לי בפשטות: "אינני יכול לומר שרוב תורתי ממנו אבל רוב חכמתי הימנו". זאת למרות שלא שמע מעוררו שיעור ממנו, אלא רק מהקלטות ושיעורים - ומדובר באלפים ורבבות כאלו בכל רחבי העולם. זו מורשת עצומה שזכה להנחיל לדורות בכוחו הגדול שהנחיל לרבים".

רבים ישאלו איך צומחים בגדלות שכזאת, מה נענה להם?
"נקודה יסודית אחת - חיפוש האמת זו הדרך לגדול, ולכן היה גדול באמונה, כי זו אמת ואמונה. הוא פחד מהקב"ה, ורק ממנו, ולכן היה מוקדק בהלכה באופן נפלא. ההתמדה שלו לא תאומן כי יסופר, כי אדם עם ראש גאוני שכזה יכול היה לחשוב שאינו צריך כל כך את ההתמדה, אך אצלו האמת חייבה להיפך, שדווקא בגלל הראש המיוחד חייבים להיות יותר בהתמדה ויגיעה, ולנצל את הכוחות שהקב"ה חנן אותו עד הסוף ולכן הצליח בכך. האמת היתה הכח שלו גם בהחזרה בתשובה ובכל מפעלותיו. הוא היה מבקש אמת שהיתה נר לרגליו. איש האמת".

קשה מאד למצוא הזדמנות שלא היה מתחמק מלקבל שירות או טובה, אבל מי שהיטיב עם הוריו או עם קרוביו או שהצליח בכל זאת לשמש אותו באופן אישי, היה מכיר לו טובה במידה גדושה. והאמת שבכלל משפחתו לא דוקא שארי בשרו, אלא גם תלמידיו והרבה שכורי לב שאינם תלמידיו, שהיה מכניס עצמו בעובי הקורה עבורם, היה מכיר טובה למי שסייע להם כאילו היה זה לו עצמו.

על אף רצונו לעזור למבקשים ממנו, נמנע כמעט לגמרי מלבקש להכניס בחר לשיבה. בשנה האחרונה אמר לי בנוכחות מקורבו הגדול והמסור הר"ד ישעיה שחר הי"ו: "אם היית יודע רבי מנחם, כמה אנשים מבקשים ממני לבקש עבורם... אני רק שמח לראות מזה כמה הישיבה מצליחה". גם כשחרג מהרגלו וכן ביקש, היה זה בשיא העדינות באופן שהיתה אפשרות לסרב והיה מכיר טובה כשנענו לבקשתו.

רבים רבים מכל גווי הציבור היו מתייעצים עמו בהרבה עניינים, בכל תחומי החיים, לא רק בעבודת ד' והלכות דעות וחובות הלבבות אלא גם בחיים האישיים ובענייני ציבור, מוסדות וישיבות כוללים וסמינרים היו נועצים בו רבות, מלבד שחלק גדול מהקירוב בכל רחבי תבל היה בהכוונתו הישירה.

'מרא דרזין', כי ניתן היה לדבר איתו בכל סוגיה בש"ס בכל מקום שאוחזים, והוא בעומק העיון חי בתוך הסוגיא עם חרות הגדרותיו הבהירות – בנשים נזיקין כבקרשים וטהרות, ובאותה למדנות וחדות ההגדרה של סוגיות הש"ס, כך בחלק הפנימי של התורה שהיה עמל ומתעמק בה ומאיר את הדברים בהארה למדנית, וכך גלי לדרעיא היה מבהיק זיו ידיעתו ועמקותו בכתבי האר"י והרמ"ק והרמ"ע והרמח"ל והגר"א, ועד כל תורת הלש"ם – והיו העומדים בפעמים גם בלא להבין – ורואים כבודה של תורה מהי".

מה היה בוחו בקשר המיוחד שהנחיל בשיעוריו?

"הרגישו בסביבתו את עמקות התורה ואת מרחביה האינסופיים וזה כבר הביא לענווה מצד אחד וגם להתבטלות והערצה עצומה מצד שני. זכינו שביתנו יהיה בית ועד לאחר משיעוריו במשך י"ז שנה, והשתתפו בו תלמידי חכמים ששטו בצמא את דבריו. מצידנו, בואו עורר התרגשות ויראת כבוד שלא חדלה עם השנים, אולם הוא מצידו הרגיש תמיד כאורה בכל הנהגתו בעדינות ואצילות שאי אפשר לפורטה, וכמו כן נהג כאילו אני 'בעל הבית' על השיעור, ורק בידי להחליט מי יכנס לשיעור שכמו רוב שיעוריו לא היה פתוח לכל.

בעסק התורה לשמה שהוא לא רק לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול, אלא גם לעשות עבור התורה ולהתמסר לגילוייה, זכה לכל אותם 'דברים הרבה' כמבואר במשנה באבות שבהם היה גדול באמת"

בכל דבר עצה בענייני הכלל או הפרט, תמיד היה אפשר לשמוע מבט מחדש, מבט מקורי הנשאב מאותה מקוריות ועמקות בה היה הלימוד והעיון בכל חלקי התורה. תוך נשיאה בעול עם השואל והתעניינות כנה, היה מאיר בחדות מחשבתו ודעתו הרחבה נקודות שלא עלו כלל על דעת השואל, ומכוון את דרכו במחשבה משותפת שהיא בגדר 'עצה' – והכל בנקיות מופלאה כאשר רק טובת השואל לנגד עיניו".

איך הוא זכה לכך בשנותיו הרבות?

"כמדומה שזו היתה תמצית עבודתו בעמלו העצום בכל חלקי התורה, ובהתמסרותו ללמד לכל מבקש אמת, בזאת שהיה טורח להביא את הדברים לפי דרגת השומעים ולחדש נתיבים ודרכים הן במה שסלל עבור כל עולם התשובה בכירור עיקרי האמונה ויסודי התורה, והן במה שגילה בעמקות בהבנת תורה שבכתב על פי פנימיותה, והן במה שחצב וגילה והעמיק בכולא תלמודא ובפרט בסדר טהרות.

בעסק התורה לשמה שהוא לא רק לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול, אלא גם לעשות עבור התורה ולהתמסר לגילוייה, זכה לכל אותם 'דברים הרבה' כמבואר במשנה באבות שבהם היה גדול באמת".

כאמור התביעה לגדלות בתורה קרנה מעצם דמותו וגדלותו ונתנה מושגים ושאירות, והיה לזה ביטוי גם בהתייחסותו לקהל תלמידיו הרחב והמגוון מאד, שמצד אחד היה מגלה חביבות וקירבה גדולה למתקרבם ולשבים שמסר עבורם את נפשו ורוחו וסלל עבורם דרך, וקרוב מאוד את המבקשים קובעי עיתים לתורה שאין תורתם אומנותם, וכן לבחורים שהיו להם קשיים שייחד להם פינה בליבו וזמנו, ומצד שני כלפי שאר התלמידים הרבים היתה לו הנהגה ברורה של דרכי רב ותלמיד ולפעמים אפילו בדרך של זרוק מרה בתלמידים".

במה בה אהבוהו הרבים?

"הכבוד העיקרי העניק לתלמידים שהיו עמלי תורה ותלמידי חכמים, אך גם אלו שתורתם אומנותם – כאשר היה ניכר לו שעסקם באגדה הוא מחסרון עמל בהלכה – היה מתייחס אליהם יותר בריחוק משום שלא ראה את העסק באגדה כבמה בפני עצמה אלא כחלק משלמות של תלמיד חכם. כמו כן כשראה שטחיות או עקמומיות לא היה מבליג על כך, וכאן קיים 'זרוק מרה בתלמידים' שידעו כי צריך לחשוב פעמיים לפני ששואלים מידת הכרת הטוב שלו לכל מי שעשה טובה למשפחתו היתה מופלגת ביותר, ואמרנו 'למשפחתו', כיוון שלו עצמו היה

הגאון רבי יוסף בן פורת שליט"א ראש ישיבת אשרי האיש:

כמה כבוד שמיים בער בעצמותיו

אחד האנשים הקרובים מאד להגר"מ זצוק"ל שנים רבות הינו הגאון רבי יוסף בן פורת שליט"א, ראש ישיבת אשרי האיש, ובשיחה מיוחדת למוסף שב"ק ביקשנו לתהות מהיכן החלה היכרותם רבת השנים?

"היכרותינו החלה בשכונת בית וגן שזכינו להיות בה שכנים, אבל היא החלה עוד קודם לכן כשהייתי ב'אור שמח' האחראי למחלקה הישראלית, והוא היה ראש הכולל בישיבה, והיה מוסר מירי שבוע שיחה בישיבה".

איך הוא הגיע לישיבת אור שמח?

"אחד מאלו שהקימו את ישיבת 'אור שמח' היה הרב הגאון

עם הגאון הגדול רבי דוד סולוביצקי שליט"א

רבי משה פרנק שליט"א שלמד באמשינוב, ורבי משה זצוק"ל היה מגיד שיעור באמשינוב, והוא שכה התפעל משיחותיו התואמות לכל אחד ואחד, הפציר בו שיבוא להרביץ תורה ב'אור שמח', וכך נקשר עמו כל ימיו, עד שהיה כותב את כל שיעורי רבי משה זצוק"ל שנשתמרו לרבים".

"אבל לא רק לישיבת 'אור שמח' הוא היה קרוב, אלא בהיות וכל חפצו היה להרבות כבוד שמיים, כל מה שראה כיעור בשליחותו להגדיל כבוד שמיים עשה במסירות נפש. כך לדוגמא לפני חמש שנים, בהזדמנות מופלאה נודע לי כי בקהילה בקווקז ישנה קהילה יהודית מתבוללת ממש, שרבה המקומי נשוי לאישה שאינה דתיה, והוא היה השוחט שאף לא ידע איך שוחטים ע"פ ההלכה, המקווה במקום היה יבש במשך שבועים שנה, ויהודים רבים התבוללו במקום. ידעתי שהוא האיש שהדבר יגע ללבו, ניגשתי ותיארתיו לו זאת, ואמרתיו לו

"גיוועלד איך מותירים קהילה שכזאת בשממונה?!" הוא מיד ניסה לטלפן לכל מי שהכיר בכדי להשיג ממון ולהציל את הקהילה, הוא פנה לנגידים ר"ז וולפסון ור"ד פרידברג ואחרים, ולא הניח כל מיני גורמים והטריח עצמו ללא גבול, וראו כמה כבוד שמיים בוער בעצמותיו".

"לבסוף בכוחו הגדול הצלחנו לשלוח למקום שלוש משפחות, שעשו במקום מהפך תורני, ואילולי הרצון שלו לא הייתי עושה זאת, וכך נוכחתי במסירותו לכל דבר שהיה בו ריבוי כבוד שמיים".

מהיכן היה לו הכח והזמן להתעסק בקירוב רחוקים כה הרבה?

"ב'רבינו בחיי' כתוב בשער האהבה, שאברהם אבינו היה מקרב את האנשים בסימנים, ואומר על כך ה'חובות הלבבות', שאם אתה רוצה לראות מי הוא אוהב ר', תראה מי מקרב אנשים, ואם אינו עושה כן אינו אוהב ר' את בוראו, כי מי שבאמת דבוק ואוהב את בוראו, הוא בטבעיות חפץ להביא עוד תומכים ואוהבים לאותה הכרה בבורא, וזה מה שהיה בבסיס עמלו הרב". "מלבד זאת, הוא מעולם לא הנהיג מוסדות משלו, בכל מקום קבע יתד ועזרה בשיעוריו ואמריו הרבים, ותמיד אף ללא לקיחת תמורה או כבוד כל שהוא, רק למען הרבות כבוד שמיים. ידוע המעשה שאירע עם מרן הגר"א קוטלר זצוק"ל שהגיע לישיבה מסויימת, וראש הישיבה רצה להראות לו עוצמת הלימוד בישיבה, הכניסו לביהמ"ד והתפעל כמה 'ברע' תלמודי נשמע בחללה. ענה לו רבי אהרן בשנינותו – "אם היית מכניס אותי לישיבה אחרת ומראה לי את ה'ברע' בלימוד שלהם, הייתי מאמין שיש לך אהבת התורה אמיתית, אבל כשאתה מראה לי זאת במוסדך, מי יודע שבאמת מחמת אהבת התורה נובע הדבר". כך היה אצל רבי משה זצוק"ל, לא היו לו מוסדות משלו, והכל פעל רק לשם שמיים, ולכן הצליח כל כך כי ראו שזה בא מאהבת ד'".

איזה כיפור מיוחד זכור לכם מהיכרותכם רבת השנים?
"סיפורים רבים הם ואי אפשר לפורטם במסגרת זו, אם תרצו דוגמא, מזה כ-14 שנה אני דואג להביא את רבי משה זצוק"ל מידי הושענא רבה למסור שיחה בלילה, והוא שיחת הכתר של השנה, שאלפים באים לשמוע זאת בשקיקה רבה, כל שנה ב-10.30 בלילה הוא מסר שיחה מיוחדת, שגדלה משנה לשנה, ובשנים האחרונות הוצרכתי לשכור אולם גדול כי הגיעו אלפים מכל קצווי הארץ לשמוע זאת".

"השנה לצערינו רבי משה זצוק"ל עבר ניתוח ראש בחודש אלול, ומצבו לא היה טוב, לא ידעתי מה עושים כי הציבור מיחל ומחכה כל כך לשיעור השנתי שהופך בעבורם את הושענא רבה וכל החורף אחריו".

"הגיע שבוע לפני ר"ה ואני צריך להכין מודעות בדבר הערב המיוחד, ולא ידעתי לאן פני מועדות, דיברתי עם הרבנית שתחי' והיא אמרה בדאגתה שהרי אינו יוצא מהבית, ואין על מה לדבר כלל שיבוא לדרוש, אך בני הבית אמרו לי שהוא מדבר כל העת בשואלו – "מה יהיה עם הדרשה הקבועה ב'אשרי האיש' בהושענא רבה?!" הם אמרו לו שגם אם ירצה ללכת, הם לא יתנו לו מחשש לבריאותו, אך הוא התעקש באומרו, שהוא מרגיש שזה זיכוי הרבים, ואם יש בכוחו ליכות הרבים, למרות

בשליחות מרן ראש הישיבה הגרא"ל שליט"א, מוסר לראש משמאל: בעת המחאה על חילול בית העלמין בוילנא.

במה הוא הותיר חותמו בישיבתכם?

"היתה בו אצילות מיוחדת שלא היה סתם אדם בעולם רוחני גבוה, וכל מי שנכרך בו הצליח לקבל ולגדול בעקבות כך בדרכי העלייה, ואצל התלמידיו זאת בחוש שנקשרו בו רבות ונדבקו בו ובדרכיו".
 "כל המרצים שאני מכיר במסירת שיעורים והרצ להרצות "נקבה שכרך ואתנה", הוא לא קיבל אגודה א הרצאה שמסר כל ימיו, וגם כשהצעתי לו לא הסכים י משום שבא רק במטרה אחת, להרבות כבוד שמייים מא "אם חפצים אתם במסגרת מוספכם המיוחד להו לקוראים מדמותו הנעלית, ולבטח יהיו הדברים לעי הטהורה, אצטט את דברי הגה"ג רבי יששכר מא שאמר "מה בצע" והביא פירוש רש"י מה ממון, ורבי מי הביקוש בעניין, שכיום כל אחד חושב מה ייצא לו מ נעלם מעולמינו 'כבוד ר'. דומני שזוהי צוואתו לכולנו בד' אמותיו עליו לצאת מהחשבון האישי והקבוצתי ש רק באמת מה הם חיי כבוד שמייים, איך חיים עם אהבת דבר שניתן להתרומם ולהגדילו, והיה זה שכרינו".

הגאון רבי אליהו מאיר פייבלזון שליט"א ראש ישיבת פתחי עולם "הוצאת המילים לבד, אפילו בלי לפרשם, היתה מלאת חיות ומתי

בשיחה מיוחדת עם אחד מתלמידיו הקרובים אליהו מאיר פייבלזון שליט"א ראש ישיבת 'פתחי נחשפים לפעילותו של הגאון המופלא רבי משה זצוק' האחרונות.

"את ישיבת 'פתחי עולם' רבי משה זצוק"ל פתח שנים בחג השבועות וניהל אותה עד לאחרונה" – במונולוג נרגש כשהרושם מסילוק רבו ניכר בדב פתח אותה בעקבות הפעילות של ארגון 'נפש יהו לכך שסטודנטים רבים שחזרו בתשובה והמסגרות סיפקו מקום לכולם, והוא חיפש עבורם מקום בכיוון חו ללמוד בהתאם ליכולתם ורמתם. כשהיה מגיע למסו שבועיים בישיבה, היה משוחח עם כל הבחורים בישיבה, והיה להם קשר קרוב עמהם. ואף לקח אחריו ואורח חיי הישיבה".

שהוא אפוף בתחושות, מדוע לא יעשה זאת..."
 "עבר יוכ"פ וביקשתי להיכנס לביתו לשואלו על כך, אך אמרו שאי אפשר לראותו, כי איש לא נכנס אליו מלבד קרוביו ממש. אך אני שומע כל העת שאומר שרוצה לבוא למסור הדרשה, ואני מייחל אולי באמת נזכה לכך".

"ביוכ"פ לראשונה בחייו הוא לא היה בבית הכנסת, למרות שהוא במרחק מטר מביתו, אך למרות זאת שמעתי מבני ביתו שהוא רוצה לבוא, כי מרגיש שזה זיכוי הרבים, ותיאר, ששמע לא אחת מאלו שאמרו לו שאחרי ששמעו הדרשה בהושע"ר, היה להם הושע"ר אחר, וכך חיכיתי עד אמצע חוה"מ והתפללנו לנס שיקרה, אך ביום רביעי בלילה ממש לפני הושענא רבה, הרים ידיים בצער נורא ואמר שאין בכוחותיו לצאת ולמסור למרות חשקו העז, ודמעות ניגרו מעיניו..."
 "אנו שכה בטחנו והתפללנו זכינו שאכן נעשה מעשה ניסים, והצלחנו בתוך שעות להביא למקום את המשפיע רבי אלימלך בידרמן שליט"א, שהלהיב את הרבים, וניסה להנחיל משהו ממה שציפו ההמונים בשיעורו של רבי משה זצוק"ל, אבל אז ראיתי כמה כבוד שמייים בוער בו, עד שלא שם לבו כלל למצבו, וכל חשקו היה רק להמשיך בריבוי כבוד שמייים ככל יכולתו עד כלות הכוחות".

מה היה כוחו הגדול בהיכרותכם בקשר שהיה לו עם הציבור המתקרב?

"מקטנותו הוא היה בעל כישרון עצום ועילוי, והוא לומד כל העת, הא-ב הגדול שלו זהו סייעתא דשמיא, כי מונח תמיד בלימוד ואוהב את בוראו, ולכן הוא מקבל מפיו דעת ותבונה, והייחודיות שלו לא היתה רק בידענותו המופלגות, אלא בחומר שיצק בליבו של כל אחד ואחד בכל רמה ותוכן".
 "אני יכול להעיד, הייתי לצידו בשיעורים שמסר לדוגמא בהושענא רבה בפני קהל אלפים מכל הגוונים, והייתי לצידו בוועד קבוע שנקבע לטובי הלומדים בישיבה מידי ערב שבת קודש בשעה 2.00 בצהריים, וראיתי את המומחיות שלו להוריד כל דבר בהתאם לרמת השומעים. הקב"ה אמר למשה "דר אל העם וקדשתו", להוריד הדברים מלמעלה למטה שזהו הדבר הקשה, לומר לעם לכל אחד כפי הנצרך לו, ולהפוך את הדברים המופשטים שיתאימו לכל אחד ואחד, זוהי הצלחה מיוחדת שבזה הוא היה מיחידי הדור ממש".

"אם תשאלו מהיכן הצליח בכך, לדעתי זהו הנפש חיה – רוח ממללא, והיתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת מרוב עמלו ורצונו העז להרבות כבוד שמייים ולגדל צורבים בדרכיו המאירים".

"אצל רבי אלימלך מליזענסק סיפרו, שהיו באים הרבה אנשים לשמוע דברותיו, וכשיצאו מדרשתו שאלו מה אמר, וכל אחד אמר משהו אחר ששמע במהלך הדרשה, והם ביארו זאת שכל אחד שמע לפי שורש נשמתו. אך אצל רבי משה זצוק"ל זוהי היתה גדלותו שיכול באותה שיחה לומר דברים בהתאמה לכל רבדי האוכלוסייה שהשתתפה בו, וידע לומר לכל אחד מה שצריך, זוהי חכמה מיוחדת לקחת דברים מופשטים, ומשום כך היה חוזר על משפטים לא אחת, כי רצה שיחדרו היטב".

הוא אמר פעם בגילוי לב – אם אבוא אחר המאה ועשרים לבי"ד של מעלה, אני מסופק אם יספרו לי על השיעורים הרבים שמסרתי, כי אינני יודע כמה הקשיבו וכמה הבינו מתוכם, אבל עם 'פתחי עולם' אני יכול בהחלט לעלות לשמיא...

ממשלת גאורגיה מכתב בעניני היהדות המקומית

הגאון רבי משה לבל שליט"א ראש ישיבת תורת חיים מוסקבה: ראו בו המלאך שמסייע להם בכל הליכותיהם ואומר להם 'גדל'

"רבי משה וצוק"ל ראה בקירוב דבר החשוב ביותר לדורינו – שח הגאון רבי משה לבל שליט"א בשיחה נרגשת למסוף שב"ק – "הוא ראה כשהגיעו הרוסים הראשונים עוד לפני הקמת ישיבת 'תורת חיים', הוא התחיל באש שבערה בו נוכח גילויי פעימות הלב בליבותיהם של בני רוסיה שהחלו להכיר תורה מהי, וניסה בפעילות להקים ארגון קירוב 'מסילות עלייה', כשהיה מסתובב בבתי כנסת ומבקש שבני תורה יקלטו את הרוסים וראה בכך כד נרחב לפעילותו".

"הוא, שעוד הכיר וידע הנהגתו של הצורך סטאלין, שעמל בכח כוחו להשכיח מצעירי היהודים ברוסיה כל זיק של יהדות, ראה בכך שאם היהודים הללו שיצאו מארץ מולדתו זו, יזכו לחבוק את עולם התורה ולשקוד על דלתותיה, יהווה הדבר כפתח לגאולה, ובכך ראה כד נרחב להעצמת פעילות זו בימינו".

במה הוא נקשר עוד עם ישיבת 'תורת חיים'?

"במשך כל שנות קיומה של ישיבת 'תורת חיים' ברוסיה, הוא היה מהמהירות העיקריות שהרביצו בה תורה וחכמה בקרב עמלי התורה מרחבי רוסיה, כשמידי שנה אף הטריח עצמו ובא לשבות את חג הפסח חג הגאולה במחיצת התלמידים בשיבה".

"בני הישיבה ובוגריה מספרים עד היום בערגה, שהם לא ישכחו את ליל הסדר במחיצתו, כשהחלו את הערב עם כניסת החג, ורבי משה היה יושב בראש השולחן עם כל בני הישיבה וממשיך בסיפור יציאת מצרים עד עלות השחר, ממש עד שהוצרכו לומר לו רבינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית... כולם ישבו מרותקים, וזכו לדלות מבארו המפכה מים חיים ביסודות האמונה והגאולה, והם הנחילו להם את כל תורתם ואורחותיהם, ורבים זכו בעקבות כך להתקשר בו בכל נימי נפשם".

"מלבד זאת היה מגיע חלופות לישיבה, והיה יושב בה במשך סדרים שלמים ואף לילות ארוכים, שבהם היה יושב עם בני הישיבה, ובסבלנות אין קץ משיב ועונה לכל מי שביקש דבר מה בתורה והשקפה, ומסר שיעורים ושיחות, עד שתלמידי הישיבה נקשרו בו עמוקות, ונועצו בו בכל הליכותיהם כל השנים".

"באחת מפגישותיו הרבות שהיו לו עם רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א, שהינו נשיא ישיבת 'תורת

במה ראה במיוחד את כח הקירוב דרך 'פתחי עולם'?

"הוא אמר לי פעם בגילוי לב – אם אבוא אחר המאה ועשרים לבי"ד של מעלה, אני מסופק אם יספרו לי על השיעורים הרבים שמסרתי, כי אינני יודע כמה הקשיבו וכמה הבינו מתוכם, אבל עם 'פתחי עולם' אני יכול בהחלט לעלות לשמיא..."

למרות שהיה גבוה מעל גבוה בכל שטחי האדם והעלייה, הוא לקח על עצמו אחריות לכלכלת הישיבה, ולהרמת כל בחור בישיבה ואף סייע להם בכל צרכיהם, כאשר ישא האומן את היונק, והכירים באופן אישי על בעיותיהם וכל אשר קורה עמם, ולא אחת היה טורח לברר אם הוריו של בחור מסויים כבר השלימו איתו ופעל למען הדבר".

מה ניתן לספר על הגדלות העצומה מנקודת ראותכם בישיבה?

"אם מדברים על גדלותו המיוחדת, ראינו זאת באהבת התורה המיוחדת שהיה לו, באופן כללי באהבתו שאהב כל מילה בתורה, אפילו מבלי לפרש זאת. המשפטים שלו חדורים בנו ומהדהדים באוזנינו. משפטי הרמב"ם והגמרות כפי שנאמרו על ידו בהטעמה, והוצאת המילים לבד היתה מלאת חיות ומתיקות, וקל וחומר כשהחל לפרוש ידיעותיו כשהיו לו תילי תילים של הלכות בכל עניין, ובכל נקודה בספר המקורות היו לו 'שטיקלא'ך תורה מסועפים וערבים".

אהבתו העצומה לתורה היא שהביאה לגדלותו. אמנם היה גאון מילדותו, וכשרונותיו וזכרונו היו בלתי מצויים, אבל אמר לי מפורש לא אחת, כי אנשים חושבים ששיעוריי יוצאים לי ללא טרחה ומאמץ, אבל הם אינם יודעים שאני "מקוץ הרבה דם" על כל שיעור ושיעור".

איזה כיפור מיוחד הביא אף אתכם להתפעלות?

"לא אשכח את אחד הבחורים שהיה מה שקרוי 'נועד מתמודד' ואביו שהיה תלמידו של רבי משה, ביקשו שיקרבו, ואכן היה לו מעט קשר עם הרב. לימים הבחור חלה ועבר טיפולים כימותרפיים לא קלים. פעם בשבועיים, כשהלך לקבל את הטיפול, התעניין רבי משה וצוק"ל בשלומו, ורק לאחר מכן נודע לי שהיה זה משום שבאותו יום רבי משה התענה וצם בתפילה לרפואתו... הקשר שלו עם כל מי שהכיר היה כה קרוב. היתה לו היכולת לתת לאנשים תחושה עמוקה של קירבה, אף שלעתים היה נראה כאילו הוא מעט מרוחק, ובפרט בעלי תשובה ובני הישיבה כאן שקירבם כבניו ממש".

גדול, אלא ממנו הרבה ע שלנו ראו

אות, באים חת על שום לקבל, וזאת אהבת ד".

יתיר משהו 'לוי נשמתו יר וצוק"ל, שה היה אמן כך, ולהיכן ו, שכל אחד לו, ולחשוב הבורא בכל

1:

קו"ת

הגאון רבי עולם, אנו ל בשנותיו

לפני שש הוא פותח ריו - "הוא די' שהביא הישנות לא רש, שיוכלו יר שיעורים והאברכים ית על צוות

אחד כולל, וכל הקהל כולל הרחוקים שהגיעו לראשונה עמרו המומים וכך כבש אותם, בראותם עומק וכישרון אדיר, וביקשו להתחבר אליו, וכך הפך לראש הישיבה ב'אור שמח'."

מה היתה דרפּו בהנחלת התורה לתלמידים?

"אחת השאלות שרבי איקא שאלו, אודות תוכנית הלימוד, הוא חפץ שילמדם אמונה, אך רבי משה התעקש להתחיל ללמדם שניים אחרים ואלו מציאות, ושאלו וכי זה מה שיכניס

אותם ליהדות? והוא השיב שזה יתפוס אותם לחיבור לתורה, כי היה בעבורו מקצוע לקבל מהלך מחשבתי תורני, וכך למדו מסכת ב"מ וברכות, ואז למדו והתחברו לתורה ואורחותיה."

"עד היום מתקשרים אלי אברכים ת"ח בוגרי הישיבה שהיו קרובים אליו מאד, ובוכים בעצב למי יפנו עתה לאחר סילוקו. שאלתי אותם מה אני אוכל לעזור להם? והם משיבים בכנות – אנו רוצים לבכות שישמעו את הכאב הגדול המיוחד

חיים, התבטא בפניו לאחר שתיאר את המהפכה התורנית הרוסית, כי 'תורת חיים' זה עמוד התווך של עם ישראל, וראו כמה הדברים אכן נבעו מעומק ליבו."

מה זה הביא לפריחת העלייה מרוסיה?

"זה הביא לכך שרבים מבוגרי הישיבה נקשרו בו והפכו לתלמידיו המובהקים, ולא ויתרו על שיעוריו והנחלת תורתו בכל הניתן."

"הם נועצו בו אישית, וגילו בו את היותו המומחה הגדול לכל תהליכי בעלי התשובה שעוברים כל העת עליהם, בהיותו חכימא דיהודאי, והיה מייצג באופן אישי למאות רבות של בעלי תשובה שראו בו המלאך שמסייע להם בכל הליכותיהם ואומר להם גדל."

הרב הגאון רבי משה פראנק שליט"א ממקימי ישיבת 'אור שמח' לישראלים:

הם בקשו שילמדם אמונה, והוא התעקש ללמדם 'שנים אחרים'

כשאנו שואלים את רבי משה פראנק שליט"א איך הגיע רבי משה זצוק"ל לישיבת 'אור שמח', סיפורו הקולח חושף טפח שאולי אינו ידוע לרבים מדמותו הגדולה רחבת ההיקף.

"בעל התשובה הראשון שהכרתי בשנת תשל"ד היה הרב איקא ישראלי זצ"ל, עוד לפני תקומת 'אור שמח', הוא למד בישיבת 'התפוצות', כי זה היה המקום היחיד שהיה יכול להשתלב, וחורף מהגר"מ גולדשטיין לא היה לו עם מי ללמוד. הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א שהכיר אותו והתקשה ללמוד עמו בקביעות, ביקשני ללמוד עמו, והסכמתי. כך קבעתי עמו חברותא לזמן ארוך, כעבור שבועיים הוא מספר לי שאתמול בערב באו אליו שני שחקני תיאטרון נודעים שחיפשו אף הם לשמור מצוות ומניחים תפילין אף בשבת מרוב בורותם, אחד היה אריה יצחק, והשני יגאל אורנשטיין, הם חיפשו במשך כמה שבועות את איקא ישראלי, וכשמצאוהו ביקשו להתקדם, והוא השיבם כי הוא בודד, אבל הוא לומד בחברותא עם מישהו והציע שיבואו גם הם לחברותא. וכך ביקשוני שיבואו למחרת, הסכמתי, ולמדנו בדיוק את הסוגיא של תינוק שנשבה, ושוחחנו ארוכות."

"לאחר מכן שאלני אריה יצחק שרוצה להביא עוד חברים, ובסוכות כבר היו אצל ר' איקא עשרה בחורים, ואחרי סוכות עשה תערוכת ציורים, אליה הגיע רבי אברהם רביץ זצ"ל לראות, ואיקא החל לשוחח עמו בחיפוש עצה להתקרב ליהדות יותר. הציע הרב רביץ: יש ישיבת 'אור שמח' לאמריקאים, נדבר עמם שיפתחו אף מחלקה לישראלים. הוא שהכיר את רבי משה שפירא זצוק"ל דרך שכונתו, וידע שהוא מרביץ תורה בבית התלמוד, ביקשו שיבוא למסור שיעורים ב'אור שמח', וכך הגיע פעם בשבוע למסור שיעור. השיעור שהחל בליל שיש, התרחב מאוחר יותר אף לבני ישיבת 'מיר', והוא גדל והמשיך עד לימיו האחרונים בבית מדרשו."

"לא אשכח כיצד באחד הימים, הגיעה קבוצה גדולה, בהם היו גם ת"ח, והוא טרם השיעור שאל מה רוצים שאדבר? כל אחד אמר נושא אחר שהוא חפץ ביקרו, ורבי משה דיבר ארבע שעות על כל הנושאים, ולבסוף הלך וחיבר את הכל לנושא

מנכ"ל רבנים צעירים
באירופה ומשיב
לשאלות בענייני קרוב

שקיים בנו לאור החלל שנפער בהיעדרו. "הוא היה מצטט את הרמב"ם שענייני אמונה הוא הדבר הכי אהוב עליו ללמד, ולכן הפך להיות רוב פעולותיו, אך גדלותו של רבי משה התבטאה בכך ששלט בכל מכמני התורה, הכוללים שלו והשיעורים היו בלי סוף, בנויקין וקדשים ובטהרות, ולמרות זאת לא חשש בהיותו צעיר כשלימד את ה'בעלי תשובה' המגודלים בשערותיהם, למרות ששאלוהו איך אתה הולך עם ה'משונים' הללו."

מה תופלו לספר על מאורע מיוחד שאירע לו עם תלמידים ב'אור שמח'?

"היה סיפור נורא, שאברך ב'אור שמח' בכה בפניו שהוא כהן, ואשתו גרושה, והם חיים באושר, ואינו יודע מנוח לנפשו, איך

פעם במפורש את ה'זהר' או האר"י ז"ל, אלא היה אומר 'אמרו חז"ל', כי היה לו כישרון נדיר להציג מושגים קבליים בכלים מחשבתיים. בעניין זה אספר, שידוע שמרן הגראמ"מ שך זצוק"ל התבטא פעם שהוא חושש משיעוריו שיש בהם רבדים בענייני קבלה, בהיות והיה חשוב שלא תיפגע ישיבת 'אור שמח' שעמד בראשה, הצעתי לו שייסע למרן הגראמ"מ שך ויספר לו מעשיו. הוא תיאר לו הכל, וכשגמרו השיחה בידכו מאד, הוא אמר שלמרות זאת הוא יודע שאינו אוהב שאומרים זאת ברבים לפני צעירים, והוא השיב, שהרי למד זאת כאן בישיבה אצל מרן הגרא"א דסלר? והוא השיב, שגם על כך לא היתה נוחה דעתו, ולאחר מכן החזיק בידו ויצא עמו החוצה שיראו כמה מכבדו, ובירכו להצלחה".

יש סיפור מיוחד שיעיד על גדולתו זו?

"אתן לכם דוגמא כמה שלט בפילוסופיה, היה פילוסוף גדול בני לוי שהיה תלמידו ומזכירו האישי של ז'אן פול סארטר הפילוסוף הנודע מצרפת, והוא חזר בתשובה והפך להיות תלמיד מובהק של רבי משה. באחד השיעורים אמר לי בגילוי לב - "היכן שהפילוסופיה העולמית מסתיימת, מתחילה הפילוסופיה של רבי משה זצוק"ל". הוא הסביר בשפתו הקולחת, והיה נפגש עמו רבות לברר דברים, וכשהביא לו מרענים שרצו לשוחח בעומק העניין ניאות לכך, ויצאו המומים מרוחב בינתו וידענותו".

"עוד סיפור אספר, שאחד התלמידים ב'אור שמח' שגר ברמת אביב, היה ממשפחה עשירה, ואביו נפטר והוריש לו וילה גדולה, הוא הביא אליה כמאה חברים צעירים להרצאה וביקש מרבי משה שיבוא להרצות בפניהם, נודע לי אחרי שנסע על כך".

שאלתי - "מרדע נוסע למפגש ראשון עוד בטרם הטעינו אותם במעט אודות היהודות, וכי לא נחשב הדבר עבורם ככרכה לבטלה?" הוא ענה לי - "אתה לא יודע כמה צדקת, אף אחד לא הבין מה אני מדבר, והצטער על כך".

"באותה תקופה היה לי שיעור קבוע בימי רביעי בת"א, והגיעו 60 אנשים, אחרי השיעור שאלתי את החדשים איך הפנו אותם, ואמרו שהיתה אישה שהתעניינה בכך ואמרה להם. שאלתה איך הגיעה, ואמרה שהיתה בהרצאה ברמת אביב, והיה רב שאף אחד לא הבין דבריו, וגם אני בתוכם, אבל הבנתי שאני לא מבינה, ומצורת דיבורו כה התרשמתי, עד שביקשתי להבין, ואמרו שיש שיעורים קבועים כאן ולכן באתי".

"אותה אחת היתה נינתו של מרן הגר"ש שקאפ זצוק"ל, ואמרתי לו, שהנסיעה היתה כדאית, ואני רוצה להביאה שהרבנית תפגוש אותה, והוא התרגש מכך מאד. והיא אכן הגיעה, והתקשרה אליה, והיא בגאונותה השיבה אותה לכור מחצבתה, והיא כיום ד"ר עלמה פרנקל פסיכולוגית נודעת בב"ב שכל ילדיה אברכים מופלגים".

מה התחשישה עתה בימי האבל?

"באתי לנחם היום בבית המשפחה, הגיע יהודי עשיר שלמד ב'פתחי עולם', ושמע על פטירתו ובא להלוויה, ואמר לילדיו בדמעות שליש, אני לא מנחם אתכם, כי אתם צריכים לנחם אותי, הוא הציל אותי ואת משפחתי והוא ממש כאב עבורי, ואני זקוק לנחמה לא פחות מכם".

יהרוס את הבית לאחר ששב בתשובה. הם הלכו לגדולי הדור להיוועץ ולא מצאו פתרון".

"רבי משה שנכמר ליבו, התפלא בחכמתו איך יהיה חילוני כהן כשר, והחליט לבדוק זאת. הוריו דרו ביישוב אמירים, ואמר שחפץ לנסוע להוריו לבקדם ולספר על בנם המיוחד ששב בתשובה. הוא נסע למרות היותו המתמיד הגדול עד לאמירים, ושם במשך זמן רב שוחח עמהם על כל מה שרק ניתן, וגילגל את השיחה במשך שעה ארוכה עד שסיפרה לו האם איך נישאו, ואז התברר שהוא חלל ואינו כלל כהן כשר, וחזר משם בשמחה כה גלויה, והאברך אורו עיניו".

"כך הוא ליווה את כל הבוגרים שלו, ולא מכבר אמר לי בגילוי לב - "אין לי כח יותר לצרות שפוקדים את מעוני"... אך מעולם לא סירב לשמוע ולקבל כל אדם ולסייעו".

מהיכן רכש שליטה כה מקיפה בכל מקצועות התורה?

"הוא היה כלי קיבול אדיר, וידע לקבל מכל זקן, כשהיה מוצא ת"ח, היה מנצל את הזמן לחקור ולקבל ממנו בלי הרף, הוא היה משתעשע עוד בהיותו בת"א שעות ארוכות עם הגר"א בורודיאנסקי זצוק"ל, וכך זכה לשמוע כתבי הנגלה והנסתר שלמד מאנשי קבלה נודעים בהסתר".

"פעם הייתי עמו בצפת בביהמ"ד של מקובלים גדולים, וכולם קמו לפניו, פנה אליו אחד המקובלים בתארו שהם מחפשים כבר שבועיים את המהרח"ו בנושא מסויים, ללא הצלחה. הוא אמר מיידית להביא ספר זה וזה, ומיד פתח זאת בפניהם, כי היה בור סוד שאינו מאבד טיפה, ובהיותו מלא עומק וזיכרון ידע הכל, ולא פסק מלחשוב כל ימיו".

"כשמסר שיעוריו על תפילה היו אלו מערכות של תורה על תפילה, באחד הפעמים היתה אשת אחד האברכים חולה, וביקשו שנסע למירון להתפלל עליה, אחד התלמידים אחרי מעריב התנדב להסיעו למירון וחזרנו לפני שחרית לירושלים, לדרך הכנו דפי שאלות סבוכות ומקוריות, כל הדרך התחבט בהם והשיב בצורה קולחת בלי ספר על כל השאלות בפירוט מופלא הלוך ושוב".

"אני יושבתי מאחור וכתבתי את כל דבריו, והיו אלו שאלות מוזרות מאד בענייני מחשבה, או קשות מאד שלא היתה תשובה לגבם, וכאן הכל קיבל מענה מפורט וברור, כי כל רז לא אניס ליה".

"במשך שנים בשיעוריו הקיש דברי קבלה ולא הזכיר אף

הוא היה כלי-קיבול אדיר, וידע לקבל מכל זקן, כשהיה מוצא ת"ח, היה מנצל את הזמן לחקור ולקבל ממנו בלי הרף, הוא היה משתעשע עוד בהיותו בת"א שעות ארוכות עם הגר"א בורודיאנסקי זצוק"ל, וכך זכה לשמוע כתבי הנגלה והנסתר שלמד מאנשי קבלה נודעים בהסתר".

נפשו

יצאה בדברו

לפני את מעונו, ובעיקר את חרדי לבבו, בשיחות מרתקות שערכן לא יסולא בפז. אין לך תורה, משנה או אמרה, שעברה כלי ביטוי של חכם בשר-ודם וחותרו האישי אינו טבוע בה. במקרה המשובח – עם 'נגיעות בטעם'... ובמקרה הפחות טוב – 'בטעם נגיעות'...

במשנתו של הגאון רבי משה זצ"ל טביעות האצבע הרבה יותר ניכרות ומאירות – אצבע גלופה וחקוקה בעומקם של דברים. משנתו זך ונקי, פיו מפיק מרגליות. והתנובה – עידית שבעידית! כל עובדה, כל הבנה, מסגירה את מקורה הטהור והמצוחצח – בלשונו הזהב – 'תורה דיליה'.

עוד ביום א' באלול האחרון, ערב נסיעתו לטיפולים בארה"ב, ישבנו לשיחה ארוכה, עד להתנצלות העגמומית משהו: "אני קצת צפוף, צריך מחר לנסוע, לא עליכם... ה' יעזור..." נפרדנו לשלום בהבנה כי 'המשך יבוא'. אך לדאבון לב,

אבל יחיד עשי לך". תלמידים רבים לאלפים היו לו לגאון המופלא, רבי משה שפירא זצוק"ל, פזורים בכל קצווי ארץ. אפס, כמה רבים הם האבלים שחסרונם להם הוא כה פרטי, כל כך אישי, "אבל יחיד"! עבורם, הקינה היא כה פנימית ועמוקה, אשר לכל האחרים אין בה חלק, אף לא נגיעה.

בעיני, לא זכיתי להימנות על חוג תלמידיו הקרוב. כבודי במקומי מונח – אי שם במעגל של שומעים, מעריצים ומקדישים, שלא ויתרו על שיעור, שיחה או דרשה, מעת לעת. אע"פ כן, אבל יחיד הוא לי, כי "בא השמש בצהריים" הפרטיים שלי.

שיג ושיח היה לנו בבירור מקחו של מרנא הגר"א זצוק"ל. ומי כמוהו 'מרא דשמעתתא' אשר האיר עיניים במשנתו הטהורה והזכה. הערה אחת מיוחדת בספר 'הגאון' מקורה ממנו. מאז התאויתי להרחיב את היריעה. לשאוב מאוצר ידיעותיו, ובעיקר מהגיגיו והבנותיו, אודות רבותינו מאורי עולם הישיבות, משהו בסגנון 'שיחה במענו'.

"שכח מזה" – יעצו לי מבקשי טובתי – "להתכנס ולספר זכרונות? לא בבית מדרשו"! מסתבר שהזכייה בכל זאת נפלה בחלקי, ועל כך אני מכיר טובה. על האימון שנתן בי, על שפתח

גילויים ורשמי קודש על גדולי הדורות הקודמים בסוד-שיח עם הגאון המופלא רבי משה שפירא זצ"ל | סיפורים מבית אבא וסיפורים שסיפר האב הגדול, מתוך מפגשים נדירים במעונו של גאון התורה והמחשבה שנקטעו ולא הושלמו

"אבא היה חזק מאד ב'שיעורי דעת' של 'טעלז'. תמיד חזר על השיעורים, אלו היו בשבילו שיא ה'לומדע'! כבר בהיותי ילד קטן התחנכתי על הדברים. בן שמונה הייתי כשאבא אמר לי רעיון שאמר מרן הגאון רבי יוסף לייב בלוך זצוק"ל ב'שיעורי דעת'."

האב "מחנך ותיק"

בזמנו ראינו את הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, אבי הגר"מ, שבין היתר השתבח בבנו המושלם. בשיחותינו האחרונות השלים הבן בפרטים ורישומים מחיי האב: "מחנך ותיק" זה התואר שנכון להצמיד לאבא, כזה הוא היה! אבא יליד העיירה שקודוויל, למד בשיבה-קטנה ב'קעלם' אצל מרן הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצוק"ל. הרחוב הראשי של שקודוויל נקרא 'קעלם שטראסע' – 'רחוב קעלם', ומוביל היישר אליה.

היה מספר, שבתחילת הזמן היו יוצאים את העיירה כשלושים בחורי ישיבה – מספר מאד מרשים לעיירה קטנה. בסך הכך 'א' פיינע יידישע שטעטל', ושלושים בחורים יוצאים ומתפורים בין 'טעלז', 'סלובודקה' ו'קעלם'.

אבא התייתם מאם בגיל 9. אמו, סבתי, היתה אחיינית של מרן הסבא מ'קעלם', אישה צדקת, אשת מעלה. כשחתנו הגאון רבי הירש ברוידא נסע לווינה לניחתו, הוא סבל מכאבי ראש, ממש נורא ואיום, הוא בא להיפרד מאמא שהיתה בת דוד שלו, והיתה אדם חשוב.

בגיל חמש עשרה עבר לישיבת 'טעלז', שם שמע בקשב רב את ראש הישיבה מרן הגר"ל בלוך, ועד סוף ימיו העריצו עד מאד. הוא זכר לאורך השנים את ה'שיעורי דעת', והגאון רבי מרדכי גיפטר, ראש ישיבת 'טעלז' – קליבלנד, שלא הכיר את מרן הגר"ל מאחר והגיע ל'טעלז' אחרי תקופתו, היה בא לביתו בתל אביב לשמוע ממנו את השיעורים."

"איך הצליח לשלב בין שתי האסכולות השונות, בין רבו מ'טעלז' רבי יוסף לייב ובין מרן ה'סבא' מסלובודקה אותו שמע בבואו לחברון?" שאלתי, ור' משה מבחיר:

"למעשה, כשעבר לחברון היה מרן ה'סבא' זקן וחלש, ואת מרבית משנתו קיבל מחתנו מרן הגה"צ רבי אייזיק שר. היה מאד מחובר לרבי אייזיק! החל מאותה שנה שנסע מחברון לסלובודקה ועד שנפגשו שוב בירושלים, ואחר כך בבני

באמצע הארת הפנים, בעיצומה של זריחת החמה – מאירת עיניים, נאספה השמש ושבה אל נרתיקה. קטעים מתוך המפגשים הנדירים הללו מובאים בזה, ומרביתם אי"ה בספר הנערך בימים אלו, מכיל גילויים ורשמי קודש בסוד-שיח עם מרנן ורבנן גדולי התורה זצ"ל, ויברלו לחיים.

אבא בשערי ישיבת חברון

"לאבא" – סיפר רבי משה – "היה מעשה עם מרן ה'אלטער' מסלובודקה. אבא הגיע לישיבה בחברון ביום חמישי בלילה. הוא נכנס ל'אלטער', ששאלו "מהיכן אתה בא?" והשיב מהמשפחה הזאת והזאת, ומישיבת 'טעלז' אני בא.

למחרת בליל שבת, אמר מרן ה'אלטער' שיחה בביתו. היו אלה ימי קיץ, מזג האוויר בחברון העיר היה חם מאד, אבא לא היה רגיל למזג אוויר כזה והתעלף. במקום נהיה 'גראטשקע' – מהומה קטנה. מיד השכיבו אותו על המיטה של ה'אלטער', והחלו לעוררו.

אבא היה בעל כישרון גדול. לאחר ששכב והתאושש קמעה, ניגש אליו הסבא ושאל: "מה עם 'החכמה תחיה בעליה' (קהלת ז, יב)?"

מיניה וביה השיבו אבא באותה מטבע: "ומה עם 'נפשי יצאה בדברו' (שה"ש ה, ו)?"

מרן ה'אלטער' זצוק"ל מאד נהנה מהתשובה, ולמחרת העניק לו בקריאת התורה עלייה חשובה מאד. נדמה לי שאבא אמר 'שישי', שזו עלייה חשובה, במיוחד במושגי ישיבת סלובודקה. שחתי לו: "הסבא הרי השתמש ב'עליות' כסולמות להרים בחורים או להורידם לפי שעה..." והוא עונה כנגדי:

"אכן, הסבא היה גאון בחינוך! גאון עולם! כל דבר שעשה הכל היה טהור ונקי. אף אחד לא חשד בו באיזו מעורבות אישית." "לא לחינם ההערכה אליו היתה שלא כדרך הטבע! ממש שלא כדרך הטבע!"

"גם מהעילויים ברוכי הכישרון – שאינם נחפזים להעריץ מאן דהוא..." הוספתי, והגאון רבי משה מחזק את הדברים, בגילויים רבי עניין מפי אחד המצויינים שבהם, הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל.

הודות לזכרוננו הפנומנאלי זכיתי לדלות ממנו, דברים שקלט מפי מרן הגה"צ רבי אייזיק שר זצוק"ל לפני כשבעים שנה, והוא מצטטם מילה במילה! או ששמע מאביו אך בלדותו:

מבטת רגליו לעיר
גורי הרחוקה כדי לדאוג
לברית לילד יהודי נטוש

בו והבחינו כי הוא לא באמת שרוי פה. כביכול יצא קמעה אל מחוץ לעולם הזה, ונכנס לעולם העיון כשהוא מעמיק ונעלם. "רבי דוד סיפר, כי בכל עת שיצא לעיין, היה משלחו אל הישיבה לבל יבוא ללוותו, כי בין כך אינו מתכוון לדבר עמו, וזה ביטול זמן עבורו".

"השקיעות שלו היתה בעמל וביגיעה רבה, ללא מנוח ומרגוע, לעומקו של עניין ולאורך שעות ארוכות. מסוגל היה לדבר חמש שעות רצוף, ובני אדם לא היו מתעייפים. רוב שעות היום – סיפר רבי דוד – היה עסוק בלימוד הש"ס בעיון. חמישים דף ביום למד בימים ההם בקובנה:"

מתחקה אחרי גורל הדוד

שנים ידעתי שאחת לשנה מתכנסת בירושלים חבורה מוותיקי ישיבת 'היידה' הבלגית, ומעלה זכרונות מימיה הטובים. מפי רבי משה נודעתי שהוא עצמו היה היוזם והרוחף. והסיבה – יארצייט של ראש הישיבה, דודו הג"ר שרגא פייבל שפירא הי"ד.

"זה מכבר" – סיפר לי – "השתדלתי למצוא את עקבותיו של דודי, כיצר ומתי נהרג בשואה. אחרי ביקור באנטוורפן התחלתי לחפש אדם בשם גרוס. בכל העולם חיפשתי ולא מצאתי. לבסוף גיליתי אותו כשכן של מחותני במונסי. והוא כבר פתר את התעלומה.

בשבת י"ג חשוון תש"ג העלו אותם על הרכבת מ'מכלן', מחנה ריכוז בין אנטוורפן לבריסל, כעבור יומיים הגיעו לאושוויץ בשעת הצהריים, ואחרי שעתיים הם כבר לא היו.

ברק משנת תש"ז, עת שהתחילו לייסד ולבנות את ישיבת סלובורקה.

גרנו למרגלות גבעת רוקח, ואנחנו היינו הציבור שהתכנס מסביב לרבי אייזיק. התפללנו עמו מדי שבת, עוד בטרם שהיתה ממש ישיבה. נער הייתי כשאבא היה לוקח אותי להתפלל בסלובורקה. מאז אני זוכר גם את הג"ר חיים יעקב גולדוויכט, שהיה דבוק מאד ברבי אייזיק".

לרגלי הספר 'רבי מרדכי פוגרמנסקי'

"את כל ילדותי ובחורתי ליווה השם רבי מרדכי פוגרמנסקי. בחורים ב'טעלז' התייחסו אליו יותר מאשר לראשי הישיבה, והוא עדיין בחר מן המניין". הצהיר רבי משה בפני, ומהו המקור שלו למרבית הידיעות הללו?

בהגיעו לישיבת חברון בירושלים פגש בגאון רבי דוד פינקל, ר"מ הישיבה, שזכה לשמש את רבי מרדכי תקופת מה בקובנה. בימי בחירתו נשלח רבי דוד מישיבת חברון לחסות בצל ישיבות ליטא, וללמוד בישיבת 'טעלז':

"רבי דוד ניהן בחוש מיוחד להתקרב לאנשים שיש להם מה להשמיע" – ציין הגאון רבי משה את טיב המקור, וחשף את טבעו שלו עצמו – "רבי דוד העריך כי אצל רבי מרדכי יש מה לראות ומה לשמוע, והוא אכן טפח בזה על מגת להטפח רשמים ורעיונות נשגבים.

"רבי מרדכי היה מעיין גדול: אהב לצאת על יד הנהר, שם היה מטייל לדרכו וכל הזמן חושב ומעיין. בכל עת ששיקע עצמו בעניין כלשהו היה שוכח מעצמו ומסביבתו. אנשים הביטו

בליל שבת, אמר מרן ה'אלטער' שיחה בביתו. היו אלה ימי קיץ, מזג האוויר בחברון העיר היה חם מאד, אבא לא היה רגיל למזג אוויר כזה והתעלף. במקום נהיה 'גראטשקע' - מהומה קטנה. מיד השכיבו אותו על המיטה של ה'אלטער, והחלו לעוררו. אבא היה בעל כישרון גדול. לאחר ששכב והתאושש קמעה, ניגש אליו הסבא ושאל: "מה עם 'החכמה תחיה בעליה' (קהלת ז, יב)?" מיניה וביה השיבו אבא באותה מטבע: "ומה עם 'נפשי יצאה בדברו' (שה"ש ה, ו)!"

הרבה. ובאמת הצליח להרעיף עליהם הרבה מאד, ואף לבנות את אישיותם".

בערב של 'התגלות לב'

גם את גאונותו של רבי מרדכי במוסר ומחשבה היטיב הגאון המופלא להגדיר בלשונו:

"כוחו הגדול היה בכוח העיון שלו, להיכנס לעומקו של עניין ולהעלות בו חידושים נפלאים. בכל זמני העיון האלה חידש מהלכים, אשר בדברים היסודיים הקטנים ההם - היו יכולים למלא אחר כך ספרים שלמים.

אחת הבעיות שגרמו לדלות החומר המצוי בידינו מתורתו, נבעה מהעובדה כי האנשים שישבו סביבו מרבית הזמן, לא היו בעלי דרגה להבינו. רק בודדים תפסו את עומק דבריו. נשאר אפוא רק ה'ווערטלאך', אותם קלטו גם צעירים ופשוטים.

גם אם תמציי לומר כי משהו בכל זאת נקלט, אבל להבין שבכל דבר שלו טמונה התחלה של מהלך שלם, תפיסה שלמה - זה לא נקלט. וחבל, כי מדובר באוצרות עצומים.

גם במסגרת המאמר היחיד שנרפס ממנו, ולצערנו לא נשלם, רואים כיצד הוא מתחיל ראשיתו של מהלך, ופותח ברעיון שניתן להסביר באמצעותו עוד המון דברים.

להיזכר בכזאת דמות, בכזאת צורת אדם, זו עצמה מעלה. צריך רק לבכות שלא נשתייר ממנו מי שיוכל להנחיל לדורות מתורתו הגדולה, שיכלה לפעול גדולות.

מרן ה'חזון איש' זצוק"ל שלא פגש בו מעולם הזיל דמעות שליש על קברו. הוא בכה על תפארתה של יהדות ליטא. רבי מרדכי היה התפארת שלה, ונועד לגדולות ונצורות.

הגאון רבי יצחק הוטנר זצוק"ל אמר לי פעם בערב של 'התגלות לב': "אחרי ה'ציונות' כלל ישראל כבר לא יכול לגדל אנשים גדולים, לא כמו ה'חזון איש' ולא כמו בעל ה'לשם'. זה מה שאמר לי. לא רציתי להיכנס לזה, אבל בליבי היתה הרגשה שרבי מרדכי פוגרמנסקי מכחיש את זה..."

והגאון רבי משה עצמו? אי, מי יתן לנו תמורתו. חבל על דאבדין ולא משתכחין!

לדברי גרוס, הוא עצמו נסע עם הראש ישיבה ועם רבי שלמה בוימגולד שהיה ר"מ בשיבתו, ובהגיעם לאושוויץ מצאו את הרשע המפורסם מפנה את הבאים באצבעו - ימינה או שמאלה, לחיים או למוות. רבי שלמה היה צנום מאד ונשלח לצד הרע, ואילו הראש-ישיבה היה אדם בנוי היטב, גבר בגוברין, ונשלח לצד הטוב.

אלא שאז זעק רבי שלמה לעברו: "רבי פייבל, היר לאסט מיר אליין? - ר' פייבל, אתה משאיר אותי לבד?" וראש הישיבה הצטרף. את זה הגרמנים לא מצעו, מי שרצה לעבור שיעבור. "כל הטרחה שלי נועדה כדי לדעת את יום ה'ארציט' של דודי ולשמרו. לזכרו ולעילוי נשמתו השתדלתי אפוא, לארגן כינוסי תלמידים מדי שנה בשנה באור לט"ז חשוון".

מתוך התרשמותו העמוקה, ועל יסוד שיחות עם התלמידים, העלה רבי משה קווים בשבח הדוד, שניאות להביא את הגאון רבי מרדכי פוגרמנסקי, על אף שידע כי זה יבוא על חשבוננו:

"ראש הישיבה ב'היידה' הזמין את רבי מרדכי, משום שחפץ להביא אליה את המיטב שבמיטב של כוחות ההוראה, ולהשפיע על הצעירים שהיו בבחינת 'נפשם יבשה'. המנטאליות היתה כל כך רחוקה מתורה, והוא ביקש לרוממם, ולהעניק להם את ההארה, מתוך שיראו ויכירו משהו מעולם התורה שהיה קיים בליטא. השתקפות של המיטב של ליטא.

לרבי מרדכי היתה עוצמה אנושית שלא כדרך הטבע. כל מי שנתקל בו לא שכח אותו לעולם. דודי הי"ד הביאו לומר שיעוריו, ולשם כך העביר לו את הכל. רבי מרדכי אף הוא, על מנת להשפיע על התלמידים, נדרש להוריד ולהגמיך עצמו